

บทที่ 2

วรรณกรรมปริทัศน์

บทนี้เป็นการตรวจเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการลักลอบสินค้า โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอน ตอนแรก เป็นการอธิบายนิยามของการลักลอบ ตอนที่สอง ทฤษฎีเกี่ยวกับการหนีภาษี ตอนที่สาม อธิบายวิธีการวัดการลักลอบ และตอนที่สี่ เกี่ยวข้องกับงานวิจัยที่ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการลักลอบนำเข้าสินค้า

2.1 นิยามของการลักลอบ

สินค้าเหมือนกัน แต่ขายต่างสถานที่กัน ในราคาที่แตกต่างกัน จะก่อให้เกิดการขนสินค้าจากสถานที่ที่มีราคาต่ำไปสู่สถานที่ที่มีราคาสูงกว่า โดยการใช้อุบาย เรียกว่า การลักลอบ (Smuggling) ซึ่งนักเศรษฐศาสตร์ทั่วไปได้ให้คำจำกัดความของการใช้อุบายที่ผิดกฎหมายต่อภาษีว่า การหลบหนีภาษี (Evasion) ส่วนการใช้อุบายที่ถูกกฎหมายต่อภาษีว่า การหลีกเลี่ยงภาษี (Avoidance) ทั้งอุบายที่ผิดกฎหมายและถูกกฎหมายนั้น สามารถส่งผลกระทบต่อรายได้ทางภาษี และการบริโภค

จากงานวิจัยของ Merriman (2001) และงานวิจัยของ Joossens *et al.* (2000) ทำให้สามารถแบ่งการลักลอบสินค้าออกเป็น 3 ประเภท ตามการใช้อุบาย ดังนี้ คือ 1. การลักลอบโดยการใช้อุบายที่ผิดกฎหมาย (Illegal Circumvention) 2. การลักลอบโดยการใช้อุบายที่ถูกกฎหมาย (Legal Circumvention) และ 3. การลักลอบโดยการใช้อุบายกึ่งถูกกฎหมาย (Quasi-legal Circumvention) ซึ่งแต่ละประเภทจะมีวิธีการลักลอบแตกต่างกัน ดังนี้ (ภาพที่ 2.1)

1. การลักลอบโดยการใช้อุบายที่ผิดกฎหมาย อุบายที่ใช้ในการลักลอบสินค้านี้ คือ การหลบหนีภาษี มี 2 วิธี ดังนี้

วิธีที่ 1 การค้าอย่างผิดกฎหมาย (Bootlegging) เป็นการซื้อสินค้าที่ถูกกฎหมายในประเทศหนึ่งที่มีราคาถูกในปริมาณที่เกินกำหนดของกฎหมายศุลกากร เพื่อนำไปบริโภคหรือขายต่อในอีกประเทศหนึ่งที่มีราคาสูงกว่า โดยที่มิได้มีการเสียภาษี และเป็น การขนสินค้าในระหว่างทางไกลๆ เช่น ระหว่างประเทศเพื่อนบ้าน เป็นต้น

วิธีที่ 2 การลักลอบค้าส่ง (Wholesale Smuggling) เป็นการลักลอบสินค้าและนำมาขายโดยที่มิได้มีการเสียภาษีในปริมาณที่มากๆ และเป็น การขนสินค้าในระหว่างทางไกลๆ ซึ่งวิธีนี้อาจ

เกี่ยวข้องกับเครือข่ายอาชญากรรมขนาดใหญ่ และนอกจากจะขึ้นอยู่กับภาษีและราคาที่แตกต่างกันระหว่างสองประเทศแล้ว ยังประกอบไปด้วยการคอร์รัปชัน¹ เครือข่ายการกระจายสินค้าอย่างไม่เป็นทางการ การขายสินค้าบนท้องถนนอย่างแพร่หลาย และบทบาทขององค์กรอาชญากรรมขนาดใหญ่ด้วย

2. การลักลอบโดยการใช้อุบายที่ถูกกฎหมาย อุบายที่ใช้ในการลักลอบสินค้านี้ คือ การหลีกเลี่ยงภาษี ซึ่งสาเหตุหนึ่งมาจากภาษีของสินค้าที่ต่างกัน ส่งผลให้ราคาของสินค้าแตกต่างกันด้วย ทำให้ผู้ขายและผู้ซื้อพยายามใช้อุบายในการหลีกเลี่ยงภาษี มี 3 วิธี ดังนี้

วิธีที่ 1 การซื้อสินค้าข้ามชายแดนอย่างถูกกฎหมาย (Legal Cross-Border Shopping) เกิดจากความแตกต่างกันมากในเรื่องของภาษีและราคาระหว่างประเทศใกล้เคียง อีกทั้งยังขึ้นอยู่กับต้นทุนการเดินทางระหว่างสองประเทศด้วย ซึ่งเป็นสิ่งจูงใจให้เกิดการลักลอบวิธีนี้ นั่นคือ ถ้าราคาสินค้านั้นระหว่างประเทศใกล้เคียงมีความแตกต่างกันมากและมีต้นทุนต่ำในการเดินทางระหว่างสองประเทศ ก็จะทำให้มีการลักลอบซื้อสินค้าข้ามชายแดนมาก

วิธีที่ 2 นักท่องเที่ยวซื้อสินค้าอย่างถูกกฎหมาย (Legal Tourist Shopping) คล้ายกับการซื้อสินค้าข้ามชายแดนอย่างถูกกฎหมาย แต่เกี่ยวข้องกับการซื้อสินค้าที่ไม่ใช่ประเทศใกล้เคียง ในปริมาณที่ได้รับอนุญาตภายใต้กฎหมายศุลกากร วิธีนี้ขึ้นอยู่กับขนาดความแตกต่างในด้านราคา ระหว่างสองประเทศและจำนวนของนักท่องเที่ยวที่เดินทางระหว่างประเทศ โดยประเทศที่มีราคาสินค้าต่ำก็จะเป็นประเทศที่นิยมของนักท่องเที่ยว จึงนำไปสู่การหลีกเลี่ยงภาษีได้ แต่วิธีนี้ไม่ได้เป็นปัญหาใหญ่ สำหรับหลายๆ ประเทศ

วิธีที่ 3 การขายสินค้าปลอดภาษีอย่างถูกกฎหมาย (Legal Duty-Free Sales) วิธีนี้ จะมีความสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยวที่ซื้อสินค้าอย่างถูกต้องตามกฎหมาย เป็นการซื้อสินค้าที่ปลอดภาษีในปริมาณที่ได้รับอนุญาต ส่วนใหญ่ยอดขายปลอดภาษีจะเกิดขึ้นที่สนามบินและบนเครื่องบินที่มีความแตกต่างในเรื่องของราคา ซึ่งจำนวนของนักท่องเที่ยวเป็นสิ่งสำคัญในการกำหนดขนาดของยอดขายสินค้าปลอดภาษี

¹ คอร์รัปชัน คือ การทุจริตโดยใช้หรืออาศัยตำแหน่งหน้าที่ อำนาจและอิทธิพลที่ตนมีอยู่ เพื่อประโยชน์แก่ตนเองและ/หรือผู้อื่น รวมถึงการเลือกปฏิบัติ รับสินบน ใช้อำนาจรั้งหลวง การใช้ระบบอุปถัมภ์และความไม่เป็นธรรมอื่นๆ ที่ข้าราชการหรือบุคคลใดใช้เป็นเครื่องมือในการลิดรอนความเป็นธรรมและความถูกต้องตามกฎหมายของสังคม (ภูเกิล ภูงู, 2551)

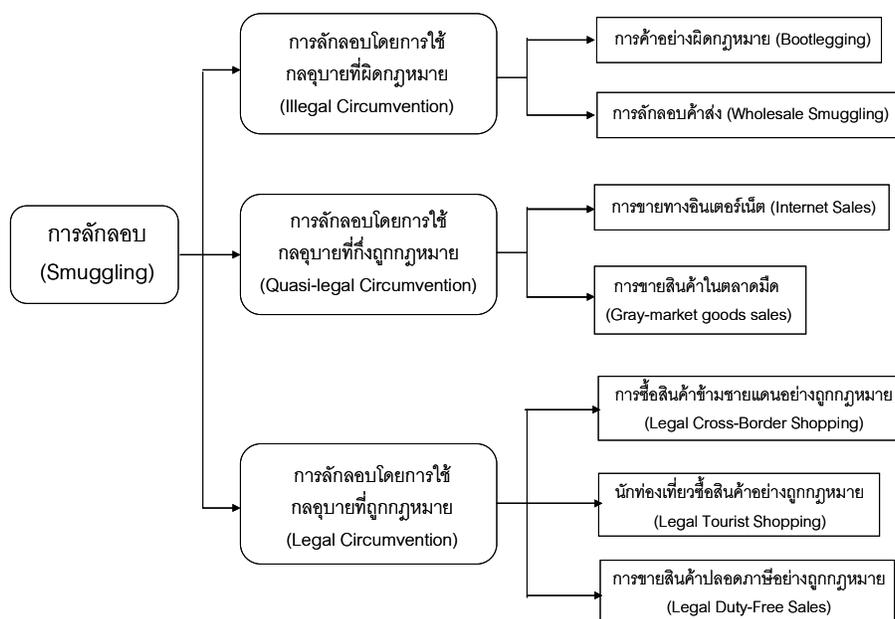
3. การลักลอบโดยการใช้ดูบายกึ่งถูกกฎหมาย มี 2 วิธี ดังนี้

วิธีที่ 1 การขายทางอินเทอร์เน็ต (Internet Sales) เป็นการทำธุรกิจส่วนตัวในประเทศที่มีภาษีของสินค้าต่ำและขายสินค้าทางอินเทอร์เน็ตอย่างถูกต้องตามกฎหมายให้กับประเทศที่มีภาษีของสินค้านั้นสูง โดยจะทำการส่งมอบสินค้าที่มีได้มีการเสียภาษีนำเข้า ซึ่งปัจจุบันในบางประเทศ รัฐบาลกำลังให้ความสนใจเกี่ยวกับภาษีและยอดขายทางอินเทอร์เน็ตอย่างใกล้ชิด

วิธีที่ 2 การขายสินค้าในตลาดมืด (Gray-market goods sales) ซึ่งตลาดมืดเป็นตลาดที่ดำเนินการภายใต้กฎหมายแต่ขายสินค้าราคาถูกกว่าท้องตลาดทั่วไป วิธีนี้เป็นการผลิตสินค้าภายในประเทศและส่งออกไปยังนายหน้าอิสระ แล้วนำกลับเข้ามาขายในประเทศอีกครั้ง

ภาพที่ 2.1

ประเภทของการลักลอบ

ที่มา : จากการศึกษาของผู้เขียน

ทั้งนี้การลักลอบโดยการใช้ดูบายที่ถูกกฎหมายและกึ่งถูกกฎหมายไม่ใช่ปัญหาที่สำคัญมากนัก ซึ่งปัญหาการลักลอบที่สำคัญสำหรับเกือบทุกประเทศในโลก คือ การลักลอบโดยการใช้ดูบายที่ผิดกฎหมายโดยการหลบหนีการเสียภาษี

2.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับการหนีภาษี

ตลาดของสินค้าลักลอบ มีทั้งผู้ขายและผู้ซื้อ ซึ่งผู้ขายจะทำการลักลอบนำสินค้าเข้ามาขาย (หลบหนีการจ่ายภาษี) เพื่อให้ได้กำไรมากขึ้น ส่วนผู้ซื้อก็จะซื้อสินค้าที่ลักลอบเข้ามาเพราะมีราคาถูก จึงทำให้มีการหลบหนีการจ่ายภาษีในการนำเข้าสินค้าของผู้ประกอบการ นอกจากนี้ยังมีการหลบหนีการจ่ายภาษีของผู้บริโภคเช่นกัน อาทิเช่น การหลบหนีการจ่ายภาษีเงินได้ เป็นต้น ดังนั้นจึงมีทฤษฎีที่เกี่ยวกับการหนีภาษี 2 ประเภท ดังนี้

1. ทฤษฎีของการลักลอบทางการค้าของผู้ประกอบการ

ผู้ประกอบการจะทำการตัดสินใจขายเฉพาะสินค้าที่เสียภาษีเพียงอย่างเดียว หรือขายเฉพาะสินค้าที่หนีภาษี หรือขายทั้งสินค้าที่เสียภาษีและที่หนีภาษี ขึ้นอยู่กับผลกำไรที่คาดว่าจะได้รับ ตามแบบจำลองทางทฤษฎีของการลักลอบทางการค้า ซึ่ง Thursby and Thursby (1994) ได้ใช้แบบจำลองทางทฤษฎีของการลักลอบทางการค้านี้ในการศึกษาเกี่ยวกับการลักลอบนุหรีระหว่างรัฐ ในประเทศสหรัฐอเมริกา ในการตัดสินใจของผู้ประกอบการว่าจะทำการขายเฉพาะนุหรีที่เสียภาษีในรัฐอย่างถูกต้องตามกฎหมาย หรือจะขายนุหรีที่เสียภาษีและนุหรีที่ไม่ได้เสียภาษี (นุหรีหนีภาษี) โดยแบบจำลองที่ใช้มีรายละเอียดดังนี้

กรณีที่ผู้ประกอบการ i ตัดสินใจขายเฉพาะนุหรีที่เสียภาษีอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ทำให้ผู้ประกอบการ i ได้รับกำไร (π) ดังนี้

$$\pi = [P(Q) - W - C_i - T_f - T_s] q_i \quad (2.1)$$

โดยที่

π คือ กำไรที่ผู้ประกอบการ i ได้รับ จากการขายเฉพาะนุหรีที่เสียภาษีในรัฐ s

$P(Q)$ คือ Inverse Demand² ของผู้ประกอบการ i

Q คือ ปริมาณยอดขายนุหรีทั้งหมด ทั้งที่ถูกกฎหมายและผิดกฎหมายในรัฐ s

W คือ ราคาหน้าโรงงาน

C_i คือ ต้นทุนที่เกี่ยวข้องกับค่าขนส่ง และ/หรือ เกี่ยวกับการขายปลีก

T_f คือ ภาษีของรัฐบาลกลาง

T_s คือ การจัดเก็บภาษีของรัฐบาลต่อหน่วย (ภาษีสรรพสามิต) ในรัฐ s

q_i คือ ปริมาณยอดขายนุหรีของผู้ประกอบการ i

² Inverse Demand หรืออุปสงค์ส่วนกลับ คือ อุปสงค์ที่ราคาขึ้นอยู่กับปริมาณ

ทั้งนี้ ปริมาณยอดขายบุหรี่ของผู้ประกอบการ i ที่เสียภาษี เท่ากับ สัดส่วนของ ยอดขายบุหรี่ที่เสียภาษีคูณกับปริมาณยอดขายบุหรี่ โดยกำหนดให้สัดส่วนของยอดขายบุหรี่ที่เสีย ภาษี คือ γ_i ($0 < \gamma_i < 1$) ทำให้ผู้ประกอบการ i มีปริมาณยอดขายบุหรี่ที่เสียภาษี เท่ากับ $\gamma_i q_i$ ถ้า ยอดขายบุหรี่ทุกชิ้นมีการเสียภาษีหมด $\gamma_i = 1$ แต่ถ้ายอดขายบุหรี่ทุกชิ้นมาจากการหนีภาษี ทั้งหมด $\gamma_i = 0$ ส่วนสัดส่วนที่เหลือจะเป็นสัดส่วนของยอดขายบุหรี่ที่มีการหลบหนีการจ่าย ภาษี $(1 - \gamma_i)$ ทำให้ผู้ประกอบการ i มีปริมาณยอดขายบุหรี่ที่มาจาก การหลบหนีการจ่ายภาษีบุหรี่ เท่ากับ $(1 - \gamma_i) q_i$

การที่จะหลบหนีการจ่ายภาษีบุหรี่ (ลักลอบนำเข้าบุหรี่เถื่อน) มีด้วยกันหลายวิธี แต่มี วิธีหนึ่งเป็นวิธีธรรมดาที่เกิดขึ้น นั่นคือ ผู้ประกอบการ i จะทำการซื้อบุหรี่จำนวน $(1 - \gamma_i) q_i$ จาก พ่อค้าส่งในรัฐ j ที่มีอัตราภาษีต่ำ จ่ายภาษี T_j ต่อหน่วยและค่าพิเศษอื่นๆ ให้พ่อค้าที่ไม่ตีตราภาษี บุหรี่ จากนั้นผู้ประกอบการจะทำการติดตราปลอม เพื่อให้ดูเหมือนว่ามีการเสียภาษีเรียบร้อยแล้ว กำหนดให้

e คือ ระดับการบังคับใช้กฎหมาย

p คือ ความน่าจะเป็นที่ผู้ประกอบการ i ลักลอบบุหรี่ได้สำเร็จต่อหน่วย

ดังนั้น $(1 - p(\bullet))$ เป็นความน่าจะเป็นที่ผู้ประกอบการ i ลักลอบบุหรี่ไม่สำเร็จ (ถูกจับ ได้และจะต้องมีการเสียค่าปรับ ฎกริบของกลาง และ/หรือ ถูกจำคุก) ซึ่งความน่าจะเป็นนี้ เป็น ฟังก์ชันของสัดส่วนของยอดขายบุหรี่ที่เสียภาษีและระดับการบังคับใช้กฎหมาย โดยมีข้อสมมติ ดังนี้

$p(\gamma_i, e)$ เป็น Increasing และ Concave ใน γ_i นั่นคือ ถ้าสัดส่วนของยอดขายบุหรี่ที่ เสียภาษีมีมาก จะทำให้ความน่าจะเป็นที่ผู้ประกอบการ i จะลักลอบบุหรี่ได้สำเร็จมีมากขึ้น และ เป็น Decreasing และ Concave ใน e นั่นคือ ถ้ามีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวด จะทำให้ ความน่าจะเป็นที่ผู้ประกอบการ i ลักลอบบุหรี่ได้สำเร็จมีน้อยลง

$$p(\gamma_i, e) \in [0, 1] \text{ สำหรับทุกๆ } \gamma_i$$

$$p(0, e) = 0 \text{ สำหรับทุกๆ } e$$

$$p(1, e) = p(\gamma_i, 0) = 1$$

กรณีที่ผู้ประกอบการ i ตัดสินใจขายทั้งบุหรี่ที่เสียภาษีอย่างถูกต้องตามกฎหมายและ ขายบุหรี่ที่ไม่ได้เสียภาษี (การหลบหนีการจ่ายภาษีบุหรี่ในรัฐ s) ทำให้ผู้ประกอบการ i คาดว่าจะ ได้รับกำไร $(E(\pi_i))$ ดังนี้

$$E(\pi_i) = [P(Q) - T_s] \gamma_i q_i + [p(\gamma_i, e) P(Q) - T_j - \varepsilon_i] (1 - \gamma_i) q_i - [W + C_i + T_f] q_i \quad (2.2)$$

โดยที่

T_j คือ การจัดเก็บภาษีของรัฐบาลต่อหน่วย (ภาษีสรรพสามิต) ในรัฐ j

$\varepsilon_i = ea_i + F[1 - p(\gamma_i, e)]$ แทน ต้นทุนการลักลอบส่วนเกินต่อหน่วย

ซึ่ง ea_i เป็นต้นทุนที่เกิดขึ้นโดยผู้ประกอบการ i ไม่ว่าจะทำการลักลอบนำเข้าบุหรี่ได้สำเร็จหรือไม่ โดยที่ค่า a_i เป็นค่าพารามิเตอร์ของผู้ประกอบการ i ผู้ประกอบการแต่ละรายจะมีค่าพารามิเตอร์ที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับความสามารถและต้นทุนของการลักลอบส่วน $F[1 - p(\gamma_i, e)]$ เป็นค่าปรับที่จะเกิดขึ้นถ้าผู้ประกอบการ i ทำการลักลอบนำเข้าบุหรี่ไม่สำเร็จ โดยที่ค่า F เป็นค่าปรับ ดังนั้น คาดว่าค่าปรับ เป็น Decreasing และ Concave ใน γ_i นั่นคือ ถ้าสัดส่วนของยอดขายบุหรี่ที่เสียภาษีมีมาก (หรือสัดส่วนของยอดขายบุหรี่ที่หนีภาษีมีน้อย) โอกาสที่ผู้ประกอบการ i จะลักลอบนำเข้าบุหรี่ได้สำเร็จก็มีมาก แต่ถ้ามีการลักลอบนำเข้าบุหรี่ไม่สำเร็จ (ถูกจับได้) ก็จะมีการเสียค่าปรับน้อย โดยที่ผู้ประกอบการ i จะเลือก q_i และ γ_i ที่คาดว่าจะทำให้ได้รับกำไรสูงสุด

ผลการศึกษา พบว่า กฎหมาย Contraband Cigarette Act ที่มีการจัดเก็บภาษีเพื่อลดการลักลอบระหว่างรัฐนั้น ผลที่ได้กลับตรงกันข้าม นั่นคือ กฎหมาย Contraband Cigarette Act ไม่ได้ป้องกันการลักลอบที่เกิดขึ้นระหว่างรัฐ แต่ในการเพิ่มภาษีของรัฐบาลกลาง เพื่อหวังว่ารายได้ภาษีจะเพิ่มสูงขึ้นและระดับของการสูบบุหรี่จะลดลง โดยที่ไม่ได้คำนึงถึงผลของการลักลอบที่จะเกิดขึ้น ผลที่ได้กลับพบว่า เป็นการทำให้สัดส่วนของยอดขายบุหรี่เพิ่มขึ้น นั่นก็คือ มีปริมาณการลักลอบทางการค้า (หรือสัดส่วนของการลักลอบบุหรี่เพิ่มขึ้น)

การลักลอบนำเข้าบุหรี่ระหว่างรัฐในประเทศสหรัฐอเมริกา สาเหตุหนึ่งเนื่องมาจากการที่แต่ละรัฐในประเทศสหรัฐอเมริกา มีการกำหนดอัตราภาษีบุหรี่ที่ไม่เท่ากัน ทำให้เกิดการลักลอบบุหรี่ระหว่างรัฐ ก็เสมือนกับการลักลอบนำเข้าสินค้าระหว่างประเทศไทยกับอีกประเทศหนึ่งที่มีการจัดเก็บอัตราภาษีของสินค้าชนิดเดียวกันในอัตราที่ต่างกัน อาทิเช่น การจัดเก็บอัตราภาษีสุราที่แตกต่างกันระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน จึงมีการลักลอบนำสุราเข้ามาในไทย ดังนั้นจึงนำแบบจำลองทางทฤษฎีของการลักลอบทางการค้านี้มาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ด้วยเช่นกัน แต่จะมีการปรับรูปแบบจำลองทางทฤษฎีนี้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในไทย เนื่องจากตัวแปรบางตัวไม่มีในสถานการณ์การลักลอบนำเข้าสุราในไทย นั่นคือ ภาษีของรัฐบาลกลาง เป็นต้น ตามแนวคิดทางทฤษฎี พบว่า ถ้าอัตราภาษีของสินค้าเพิ่มสูงขึ้น จะทำให้ผู้ประกอบการตัดสินใจที่จะขายสินค้าหนีภาษีเพิ่มมากขึ้น โดยที่ปัจจัยอื่นๆ คงที่ และถ้าความน่าจะเป็นที่ผู้ประกอบการลักลอบนำเข้าสินค้าได้สำเร็จมีมาก ก็จะทำให้ผู้ประกอบการตัดสินใจที่จะขายสินค้าหนีภาษีเพิ่ม

มากขึ้นเช่นเดียวกัน โดยที่ปัจจัยอื่นๆ คงที่ แต่ถ้ามีระดับการบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวด ก็จะทำให้ผู้ประกอบการตัดสินใจที่จะขายสินค้าหนีภาษีน้อยลง โดยที่ปัจจัยอื่นๆ คงที่

2. ทฤษฎีเกี่ยวกับการหลบหนีภาษีของผู้บริโภค

ผู้บริโภคจะทำการตัดสินใจซื้อสินค้าหนีภาษีหรือไม่ ขึ้นอยู่กับราคาของสินค้าและรายได้ที่มีอยู่ ซึ่งการตัดสินใจของผู้บริโภคจะทำให้เกิดผลกระทบ 2 ด้าน คือ ผลกระทบของรายได้ (Income Effect) และผลกระทบของการทดแทนกัน (Substitution Effect) อาทิเช่น เมื่ออัตราภาษีของสินค้าชนิดหนึ่งเพิ่มสูงขึ้น ทำให้ราคาสินค้าชนิดนั้นที่ถูกต้องตามกฎหมายเพิ่มสูงขึ้น ถ้าผู้บริโภคมีรายได้และราคาสินค้าหนีภาษีคงที่ และผู้บริโภคมีความพึงพอใจในการบริโภคสินค้านั้นเท่าเดิม จะทำให้ผู้บริโภคมีการซื้อสินค้าหนีภาษีเพิ่มขึ้น เพื่อทดแทนการซื้อสินค้าที่ถูกต้องตามกฎหมายที่มีราคาแพง นั่นคือ ผลของการทดแทนกัน อันเนื่องมาจากการที่อัตราภาษีของสินค้านั้นเพิ่มสูงขึ้น เป็นต้น ซึ่งในงานวิจัยของ Allingham and Sandmo (1972)³ ทำการวิเคราะห์ทางทฤษฎีเกี่ยวกับการหลบหนีภาษีเงินได้ (ภาษีที่เก็บจากรายได้หลังการหักลดหย่อนตามกฎหมายของบุคคลหรือนิติบุคคล เป็นภาษีทางตรง) เพื่อวิเคราะห์การตัดสินใจของผู้เสียภาษีแต่ละคนว่าจะยอมเสียภาษีเงินได้หรือจะหลบเลี่ยงการเสียภาษีเงินได้ โดยการวิเคราะห์แบบจำลองอย่างง่ายที่ผู้เสียภาษีมีทางเลือก 2 ทาง โดยทางเลือกที่ 1 ผู้เสียภาษีจะแจ้งรายได้เท่ากับรายได้ที่แท้จริงที่ได้รับ หรือทางเลือกที่ 2 ผู้เสียภาษีจะแจ้งรายได้ต่ำกว่ารายได้ที่แท้จริงที่ได้รับ (หลบเลี่ยงการเสียภาษี) ถ้าผู้เสียภาษีเลือกทางเลือกที่ 2 ผลที่เกิดขึ้นตามมา ก็คือ ผู้เสียภาษีจะถูกตรวจสอบโดยเจ้าหน้าที่ด้านภาษี โดยมีข้อสมมติที่ว่า พฤติกรรมของผู้เสียภาษีจะอยู่ภายใต้ความไม่แน่นอน โดยใช้ฟังก์ชันอรรถประโยชน์ (Utility Function) ที่มีรายได้เป็นข้อโต้แย้งเพียงอย่างเดียว (ราคาคงที่) เป็นฟังก์ชันพื้นฐาน ส่วนอรรถประโยชน์หน่วยสุดท้าย (Marginal Utility) เป็น positive และ strictly decreasing และแต่ละคนจะเป็นคนที่ไม่ชอบความเสี่ยง (Risk Averse) ซึ่งได้มีการเปรียบเทียบถึงความน่าจะเป็นในการถูกตรวจสอบและโดนทำโทษกับอัตราภาษี ผลการศึกษาพบว่า ถ้าความน่าจะเป็นในการถูกตรวจสอบและโดนทำโทษน้อยกว่าอัตราภาษี จะทำให้ผู้เสียภาษีจะแจ้งรายได้ต่ำกว่ารายได้ที่แท้จริงที่ได้รับ ถ้าเขาคาดว่าความเสี่ยงนี้จะต่ำกว่าอัตราที่เสียภาษีเป็นประจำ

³ ได้ทำการศึกษาต่อจาก Mossin (1968) และ Stiglitz (1969) ที่วิเคราะห์ทฤษฎีของความสัมพันธ์ระหว่างการจับกุมภาษีและความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบของอัตราภาษีในการตัดสินใจของผู้บริโภค ซึ่งเป็นเพียงการวิเคราะห์ในทางทฤษฎี แต่ในทางปฏิบัติแล้วยังมีปัจจัยอื่นๆ ที่น่าสนใจ ควรนำมาพิจารณาประกอบ คือ การหลบหนีภาษี

และในงานวิจัยนี้ยังได้พิจารณาถึงชื่อเสียงในสังคม ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการตัดสินใจของผู้ประกอบการว่าจะทำการหลบหนีภาษีหรือไม่ พบว่า ผู้ประกอบการที่เสียภาษีจะมีชื่อเสียงในสังคม ได้รับความเคารพนับถือมาก แต่จะมีอรรถประโยชน์หน่วยสุดท้ายของรายได้ลดลง เนื่องจากชื่อเสียงและรายได้สามารถทดแทนกันได้

ตามความหมายทางเศรษฐศาสตร์ พบว่า เมื่ออัตราภาษีเพิ่มขึ้น จะทำให้เกิดผลกระทบ 2 ด้าน คือ ผลกระทบของรายได้ (Income Effect) นั่นคือ เมื่ออัตราภาษีเพิ่มขึ้น จะทำให้ผู้เสียภาษีมีความมั่งคั่งน้อยลง (มีรายได้ที่แท้จริงลดลง) และผลกระทบจากการทดแทน (Substitution Effect) นั่นคือ เมื่ออัตราภาษีเพิ่มขึ้น จะทำให้มีกำไรจากการหลบหนีภาษีเพิ่มขึ้น ส่งผลให้มีการหลบหนีภาษีมากขึ้น ต่อมาพวกเขาได้พิจารณาถึงรายได้ที่ขึ้นอยู่กับการหลบหนีภาษี พบว่า เมื่ออัตราภาษีเพิ่มขึ้น จะทำให้มีการแจ้งรายได้ที่แท้จริงเพิ่มขึ้น นั่นคือ เมื่อมีอัตราภาษีเพิ่มขึ้น จะทำให้ผู้เสียภาษีมีการหลบหนีภาษีน้อยลง และเมื่อพิจารณารายได้กับความน่าจะเป็นในการตรวจสอบ พบว่า ถ้ามีความน่าจะเป็นในการตรวจสอบเพิ่มมากขึ้น จะนำไปสู่การแจ้งรายได้ที่มากขึ้น นั่นคือ เมื่อผู้เสียภาษีมีการถูกตรวจสอบด้านภาษีมากขึ้น จะทำให้ผู้เสียภาษีมีการหลบหนีภาษีน้อยลง

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยของ Yitzhaki (1974) ทำการวิเคราะห์อัตราภาษีในรูปแบบจำลองของ Allingham and Sandmo (1972) โดยพบว่า อัตราภาษีที่เพิ่มขึ้นจะมีผลกระทบ 2 ด้าน คือ ผลกระทบของรายได้ (Income Effect) และผลกระทบจากการทดแทน (Substitution Effect) ในกรณีศึกษาครั้งนี้ ได้นำค่าปรับมาร่วมพิจารณาไว้ในสมการด้วย โดยมีข้อสมมติที่ว่า ผู้เสียภาษีเป็นผู้ที่ไม่ชอบความเสี่ยงโดยสมบูรณ์ (Absolute Risk Aversion) ดังนั้น ผู้เสียภาษีจะแจ้งตามรายได้ที่แท้จริง ทำให้รายได้ลดลง ผลการศึกษาพบว่า เมื่ออัตราภาษีเพิ่มขึ้น รายได้จากการลักลอบจะลดลง ซึ่งในกรณีศึกษานี้จะเกิดผลกระทบของรายได้ (Income Effect) เพียงอย่างเดียว นั่นคือ เมื่ออัตราภาษีเพิ่มขึ้น จะทำให้รายได้ที่แท้จริงของผู้ที่หลบหนีภาษีน้อยลง เพราะผู้เสียภาษีจะไม่ยอมหลบหนีภาษี เนื่องจากเป็นผู้ที่ไม่ชอบความเสี่ยงโดยสมบูรณ์ และรายได้ที่แท้จริงของผู้เสียภาษีจะลดลง อีกทั้งจะไม่เกิดผลกระทบจากการทดแทน (Substitution Effect) ทั้งนี้เนื่องจากว่า อัตราภาษีที่เพิ่มสูงขึ้นเท่ากับอัตราค่าปรับที่เพิ่มสูงขึ้น ในกรณีถ้าอัตราภาษีเพิ่มสูงขึ้นมากกว่าอัตราค่าปรับที่เพิ่มสูงขึ้น จะทำให้เกิดการลักลอบหนีภาษี และถ้าอัตราภาษีเพิ่มสูงขึ้นน้อยกว่าอัตราค่าปรับที่เพิ่มสูงขึ้น จะทำให้ผู้ประกอบการยอมเสียภาษี สิ่งเหล่านี้เป็นผลกระทบจากการทดแทน (Substitution effect) เมื่ออัตราภาษีเพิ่มขึ้น

2.3 วิธีการวัดการลักลอบ

การลักลอบสินค้าเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายและเป็นสิ่งที่ซ่อนเร้น จึงเป็นการทำหายที่จะทำการประมาณการลักลอบ แต่ก็มีนักวิจัยหลายท่านที่ได้ทำการประมาณการลักลอบนี้ โดยใช้วิธีที่แตกต่างกัน ซึ่งในงานวิจัยของ Merriman (2001) ได้รวบรวมวิธีการวัดการลักลอบยาสูบและบุหรี่ยี่ โดยมีวิธีการวัดการลักลอบ 5 วิธี แต่ละวิธีจะมีจุดเด่น จุดด้อย ที่แตกต่างกันไป ดังนี้ (ตารางที่ 2.1)

วิธีที่ 1 การถามผู้เชี่ยวชาญหรือผู้มีประสบการณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการลักลอบสินค้า อาทิเช่น

- การถามข้อมูลจากนักวิจัยที่ทำการศึกษารื่องการลักลอบ เพราะในบางครั้งก็มีผู้ลักลอบและอาชญากรอื่นๆ มาให้ข้อมูลกับนักวิจัยด้วยความสมัครใจ แต่ไม่เปิดเผยผู้ให้ข้อมูล ซึ่งนักวิจัยที่เชี่ยวชาญเรื่องการลักลอบก็จะทำการปะติดปะต่อข้อมูลจากผู้ลักลอบ ทำให้เข้าใจถึงขนาดและขอบเขตของการลักลอบสินค้านั้น

- การถามข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ที่ทำการตรวจจับผู้ลักลอบสินค้า ซึ่งข้อมูลที่ได้จะมีนัยสำคัญเกี่ยวกับการลักลอบโดยการสังเกตการจับยึดสินค้าที่ลักลอบ ทำให้สามารถประมาณขนาดของการลักลอบได้ นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ยังสามารถใช้อำนาจในการให้ได้ข้อมูลจากผู้ทำการลักลอบสินค้า เช่น มีการเจรจาต่อรองกับผู้ลักลอบสินค้า โดยที่จะลดอัตราค่าปรับลง เพื่อแลกเปลี่ยนกับข้อมูลการลักลอบสินค้านั้น เป็นต้น

- การถามข้อมูลจากผู้ค้าปลีก คือ การถามผู้ค้าปลีกโดยตรง จะทำให้ทราบถึงแหล่งที่มาของสินค้าเหล่านั้น

- การหาข้อมูลจากสิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสินค้านั้นๆ อาทิเช่น สิ่งพิมพ์ที่เกี่ยวข้องกับยาสูบ ได้แก่ World Tobacco File เป็นต้น

จุดเด่นของการใช้วิธีนี้ คือ มีต้นทุนต่ำ พอที่จะสามารถหาผู้เชี่ยวชาญได้ โดยที่ผู้เชี่ยวชาญไม่ต้องมีความรู้ความชำนาญเฉพาะด้านและสามารถอธิบายให้เข้าใจได้โดยง่าย

จุดด้อยของการใช้วิธีนี้ คือ การเลือกผู้เชี่ยวชาญทำได้ยาก ผลที่ได้ อาจจะเป็นการอธิบายโดยความรู้สึก ซึ่งอาจจะมีอคติในบางความคิดเห็นมากกว่าความเป็นจริงของข้อมูล

วิธีที่ 2 การสังเกตผู้สูบบุหรี่และนิสัยการซื้อยาสูบของพวกเขา ตลาดสำหรับการลักลอบยาสูบก็มีทั้งผู้ขายและผู้ซื้อ ซึ่งผู้ขายยาสูบเถื่อนมักไม่เต็มใจที่จะให้ข้อมูลเกี่ยวกับการ

ลักลอบทางการค้าของพวกเขา เพราะจะถูกลงโทษถ้าเจอตรวจสอบ แต่สำหรับผู้บริโภคสามารถจัดหาหลักฐานของการลักลอบยาสูบได้โดยตรง มีหลายวิธี ดังนี้

- การสัมภาษณ์ผู้ซื้อขายยาสูบเถื่อน ข้อดี คือ เป็นวิธีการสำรวจที่ง่ายที่สุดและส่วนใหญ่ผู้ที่เคยซื้อขายยาสูบเถื่อนมักจะให้ข้อมูลเป็นอย่างดี อาจเป็นเพราะโทษสำหรับผู้ซื้อขายยาสูบเถื่อนมีเพียงเล็กน้อยเมื่อเทียบกับโทษของผู้ขายยาสูบเถื่อน ซึ่งวิธีนี้จะเป็นการเพิ่มข้อมูลเกี่ยวกับการลักลอบได้ แต่ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดซื้อของผู้ซื้อขายยาสูบเถื่อนอาจมีน้อยกว่าผู้ซื้อขายที่ถูกกฎหมาย เพราะผู้ซื้อทราบการจัดซื้อยาสูบที่ถูกกฎหมาย ส่วนการจัดซื้อยาสูบที่ผิดกฎหมายมักไม่ทราบเนื่องจากไม่มีการรายงาน

- การสำรวจคนต่อคน อาทิเช่น การสัมภาษณ์ผู้สูบบุหรี่ที่เดินผ่านไปมา

- การสำรวจทางไปรษณีย์ โดยการส่งแบบสอบถามให้ผู้สูบบุหรี่

จุดเด่นของการใช้วิธีนี้ คือ สามารถพิสูจน์และทำซ้ำได้ วิธีนี้จะช่วยลดความอคติได้ ผู้วิจัยต้องมีความรอบคอบในการใช้วิธีนี้

จุดด้อยของการใช้วิธีนี้ คือ มีต้นทุนสูงมาก ต้องใช้ความรู้ความชำนาญสูงในการเลือกสถานที่ทำการสำรวจที่เหมาะสม ผลการประมาณการลักลอบจะต่ำกว่าความเป็นจริงสำหรับประเทศที่มีกฎหมายที่เข้มงวด

วิธีที่ 3 การตรวจวัดการค้ายาสูบ จากสถิติการค้าระหว่างประเทศจะมีข้อมูลที่สำคัญเกี่ยวกับปริมาณของผลิตภัณฑ์ยาสูบที่ถูกกฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งแต่ละประเทศจะมีบันทึกปริมาณการส่งออกจากประเทศหนึ่งไปสู่ประเทศปลายทาง และบันทึกปริมาณการนำเข้าจากประเทศต้นทาง ซึ่งตามหลักการแล้ว อย่างน้อยปริมาณผลิตภัณฑ์ X ที่ประเทศ A ส่งออกไปยังประเทศ B ควรจะเท่ากับปริมาณการนำเข้าผลิตภัณฑ์ X ที่ประเทศ B นำเข้าจากประเทศ A ซึ่งในทางปฏิบัติ ปริมาณนำเข้าและส่งออกนี้มักจะไม่เท่ากัน เหตุผลที่เป็นไปได้สำหรับการที่ปริมาณไม่เท่ากันนี้ นั่นคือ การบิดเบือนในใบสั่งสินค้า เพื่อที่จะหลบหนีการจ่ายภาษี เกือบทุกประเทศส่วนใหญ่ไม่มีการเสียภาษีส่งออกยาสูบ ดังนั้น ผู้ส่งออกจะไม่มีภาระการแจ้งปริมาณการส่งออกที่ต่ำกว่าความเป็นจริง ในทางตรงกันข้าม ประเทศส่วนใหญ่ที่นำเข้ายาสูบจะต้องมีการเสียภาษี ดังนั้น ผู้นำเข้าจะมีการแจ้งปริมาณการนำเข้าที่ต่ำกว่าความเป็นจริง ซึ่งพวกเขาอาจจะให้สินบนต่อเจ้าหน้าที่กรมศุลกากรในการรายงานทั้งปริมาณและมูลค่าไม่ตรงกับความจริง หรือพวกเขาอาจจะปลอมแปลงยาสูบว่าเป็นสินค้าอื่น เพื่อที่จะได้เสียภาษีต่ำกว่าก็เป็นได้ ซึ่งวิธีที่ใช้วัดการลักลอบ คือ การเปรียบเทียบรายงานการส่งออกของประเทศหนึ่งกับการนำเข้าของอีกประเทศหนึ่ง

ตัวอย่างของการใช้วิธีนี้ คือ งานวิจัยของ Bhagwati (1974b) ในการศึกษาการลักลอบของหลายผลิตภัณฑ์ (แต่ไม่ใช่ยาสูบ) ในตุรกี ช่วงต้นปี 2503 โดยพิจารณาการบันทึกการส่งออกหลายๆ ผลิตภัณฑ์ของประเทศฝรั่งเศสไปยังตุรกี และการนำเข้าผลิตภัณฑ์ที่เหมือนกันในตุรกีจากฝรั่งเศส พบว่า ทุกๆ กรณี การบันทึกการส่งออกของฝรั่งเศสไปยังตุรกี จะมีมากกว่า การบันทึกการนำเข้าของตุรกีที่มาจากฝรั่งเศส ทั้งนี้มีหลายปัจจัยที่สามารถอธิบายการไม่เท่ากันนี้ได้ ประกอบด้วย 1. ความคาดเคลื่อนในการจำแนกสินค้า 2. เวลาที่ล่าช้าระหว่างการส่งออกและการนำเข้า 3. มีบันทึกการนำเข้าที่ผิดพลาด และ 4. มีบันทึกการส่งออกมากกว่าปกติ

นอกจากนี้ ในงานวิจัยของ Fisman and Wei (2001) ที่ทำการศึกษาผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงอัตราภาษีที่มีต่อการลักลอบหนีภาษีของประเทศไทย ก็ใช้วิธีการวัดการลักลอบจากข้อมูลสถิติเหมือนกัน โดยการเปรียบเทียบระหว่างมูลค่า(ปริมาณ)การส่งออกสินค้าของฮ่องกงไปยังจีน จากการรายงานของฮ่องกง กับมูลค่า(ปริมาณ)การนำเข้าสินค้าของจีนที่มาจากฮ่องกง จากการรายงานของจีน ซึ่งรายงานของทั้งสองประเทศจะมีตัวเลขที่ไม่เท่ากัน ทำให้มีส่วนต่าง นั่นคือ เป็นช่องว่างของการลักลอบหนีภาษี ถ้าไม่มีส่วนต่างนี้ นั่นคือ มูลค่า(ปริมาณ)การส่งออกสินค้าของฮ่องกงไปยังจีนเท่ากับมูลค่า(ปริมาณ)การนำเข้าสินค้าของจีนที่มาจากฮ่องกง แสดงว่าไม่มีการลักลอบหนีภาษี อีกทั้งยังพบว่า ช่องว่างของการลักลอบหนีภาษีจะมีมากขึ้นสำหรับสินค้าที่มีการเก็บภาษีในอัตราที่สูง โดยจะใช้ข้อมูลจาก The United Nations Statistical Division

จุดเด่นของการใช้วิธีนี้ คือ มีต้นทุนต่ำ ผลที่ได้สามารถอธิบายให้เข้าใจได้ง่าย และสามารถทำซ้ำได้

จุดด้อยของการใช้วิธีนี้ คือ ทำให้ทราบการลักลอบที่แท้จริงโดยเชื่อในข้อสมมติฐานของข้อมูลที่หายไปเป็นการลักลอบหนีภาษี

วิธีการวัดปริมาณการลักลอบหนีภาษีของสินค้านี้เป็นวิธีที่น่าสนใจ ที่จะนำมาใช้ในการทำการประมาณปริมาณการลักลอบนำเข้าวิสกี้จากประเทศเพื่อนบ้านเข้ามาในไทย เพราะสามารถหาข้อมูลได้ ประกอบกับการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ฝ่ายป้องกันและปราบปราม กรมสรรพสามิต เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งบริษัทนำเข้าสุราที่ทราบข้อมูลการลักลอบนำเข้าสุราเป็นอย่างดี ทำให้ทราบช่องทางการลักลอบนำเข้าวิสกี้ที่มาจากประเทศเพื่อนบ้าน (ลาว มาเลเซีย และกัมพูชา) นำไปสู่วิธีการสร้างแบบจำลองในการประมาณการปริมาณการลักลอบนำเข้าวิสกี้ แต่ทั้งนี้วิธีการวัดปริมาณการลักลอบหนีภาษีของสินค้านี้ยังมีจุดอ่อนอยู่คือการเก็บรวบรวมข้อมูลของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมักมีความคลาดเคลื่อนอยู่ในตัวระดับหนึ่ง และการรายงานข้อมูลก็อาจมีปัญหาเรื่องช่วงเวลารายงานที่ต่างกัน แม้จะเป็นข้อมูลปีเดียวกันก็ตาม

อย่างไรก็ตามวิธีการวัดปริมาณการลักลอบหนีภาษีของสินค้านี้ก็ยังคงใช้ได้ในระดับหนึ่งภายใต้ข้อสมมติว่า การนำเสนอข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่มีความคลาดเคลื่อนกันมากนักยกย่องมีนัยสำคัญ

วิธีที่ 4 การเปรียบเทียบยอดขายต่อการบริโภคโดยการสำรวจ ในหลายประเทศสามารถหาสถิติยอดขายยาสูบที่เสียภาษีได้ง่าย จากการบันทึกของหน่วยงานรัฐบาล และถ้าสามารถประมาณการบริโภคยาสูบได้ ซึ่งการบริโภคนั้นอาจมาจากการสำรวจครัวเรือนเพื่อหาปริมาณการบริโภคยาสูบทั้งหมด ดังนั้นความแตกต่างระหว่างการบริโภคและยอดขายยาสูบที่เสียภาษียังสามารถนำมาประมาณเป็นปริมาณยาสูบเถื่อนได้

จุดเด่นของการใช้วิธีนี้ คือ สามารถพิสูจน์และทำซ้ำได้ ผลที่ได้อธิบายง่ายและสามารถเปรียบเทียบข้อมูลที่คล้ายกันในประเทศอื่นได้

จุดด้อยของการใช้วิธีนี้ คือ ต้นทุนจะสูงถ้าการบริโภคบุหรี่ไม่สามารถทำการสำรวจได้ ผลที่ได้อาจไม่แม่นยำสำหรับประเทศที่มีการเปลี่ยนแปลงความเข้าใจเกี่ยวกับการสูบบุหรี่

วิธีที่ 5 การเปรียบเทียบยอดขายต่อการบริโภค โดยใช้แบบจำลองและการคำนวณ แบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์สามารถประมาณการบริโภคยาสูบได้ การบริโภคยาสูบทั้งหมดจะสัมพันธ์กับราคาของยาสูบ รายได้ของผู้บริโภคและปัจจัยอื่นๆ นอกจากนี้การลักลอบมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับราคาของยาสูบและความง่ายของการขนย้ายข้ามชายแดน ดังนั้นในการศึกษาทางเศรษฐมิติของความสัมพันธ์ระหว่างยอดขายที่เสียภาษี ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความต้องการยาสูบและตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการลักลอบ สามารถที่จะกำหนดระดับของการลักลอบได้

จุดเด่นของการใช้วิธีนี้ คือ มีต้นทุนต่ำถ้าใช้กระบวนการขั้นตอนที่เหมาะสม สามารถพิสูจน์ได้ง่ายและทำซ้ำได้ อีกทั้งยังสามารถเปรียบเทียบข้อมูลที่คล้ายกันในประเทศอื่นได้

จุดด้อยของการใช้วิธีนี้ คือ ต้องมีผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญอย่างมากในการสร้างแบบจำลองและในการคำนวณ ในบางประเทศอาจมีข้อมูลไม่เพียงพอสำหรับการใช้วิธีนี้

ทั้งนี้ วิธีการวัดการลักลอบที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ไม่มีวิธีใดเพียงวิธีเดียวที่จะสามารถนำมาใช้ได้กับทุกประเทศ ทุกสถานการณ์ ดังนั้นในทางปฏิบัติ ควรนำวิธีการวัดการลักลอบหลายๆวิธีมาใช้ในการประมาณการลักลอบ เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ดีที่สุด

ตารางที่ 2.1
วิธีการวัดการลักลอบ

วิธีการวัดการลักลอบ	จุดเด่น	จุดด้อย
วิธีที่ 1 การถามผู้เชี่ยวชาญหรือผู้มีประสบการณ์ อาทิเช่น นักวิจัยที่ทำการการลักลอบ เจ้าหน้าที่ที่ทำการตรวจจับผู้ลักลอบสินค้า พ่อค้าปลีกสินค้าหนีภาษี เป็นต้น	<ul style="list-style-type: none"> - ต้นทุนต่ำ - สามารถหาผู้เชี่ยวชาญได้ - ผลที่ได้สามารถอธิบายให้เข้าใจได้โดยง่าย 	<ul style="list-style-type: none"> - การเลือกผู้เชี่ยวชาญทำได้ยาก - ผลที่ได้ อาจจะเป็นการอธิบายโดยความรู้สึก ซึ่งอาจจะมีอคติในบางความคิดเห็นมากกว่าความเป็นจริงของข้อมูล
วิธีที่ 2 การสังเกตผู้สูบบุหรี่และนิสัยการซื้อยาสูบของผู้บริโภค โดยการสัมภาษณ์ผู้ซื้อยาสูบเดือน ผู้สูบบุหรี่ที่เดินผ่านไปมา หรือการส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ให้ผู้สูบบุหรี่ เป็นต้น	<ul style="list-style-type: none"> - สามารถพิสูจน์และทำซ้ำได้ - ลดความอคติ 	<ul style="list-style-type: none"> - ต้นทุนสูง - ต้องใช้ความรู้ความชำนาญสูงในการเลือกสถานที่ทำการสำรวจที่เหมาะสม
วิธีที่ 3 การตรวจวัดการค้ายาสูบ จากสถิติการค้าระหว่างประเทศ โดยการเปรียบเทียบรายงานการส่งออกของประเทศหนึ่งกับการนำเข้าของอีกประเทศหนึ่ง	<ul style="list-style-type: none"> - ต้นทุนต่ำ - สามารถทำซ้ำได้ - ผลที่ได้สามารถอธิบายให้เข้าใจได้โดยง่าย 	<ul style="list-style-type: none"> - ต้องเชื่อถือในข้อมูลพื้นฐานของข้อมูลที่หายไปเป็นการลักลอบหนีภาษี
วิธีที่ 4 การเปรียบเทียบยอดขายต่อการบริโภคโดยการสำรวจ	<ul style="list-style-type: none"> - สามารถพิสูจน์และทำซ้ำได้ - ผลที่ได้สามารถอธิบายให้เข้าใจได้โดยง่าย 	<ul style="list-style-type: none"> - ต้นทุนจะสูงถ้าการบริโภคบุหรี่ไม่สามารถทำการสำรวจได้ - ผลที่ได้ อาจไม่แม่นยำสำหรับประเทศที่มีการเปลี่ยนแปลงความเข้าใจเกี่ยวกับการสูบบุหรี่
วิธีที่ 5 การเปรียบเทียบยอดขายต่อการบริโภค โดยใช้แบบจำลองและการคำนวณ	<ul style="list-style-type: none"> - ต้นทุนต่ำถ้าใช้กระบวนการขั้นตอนที่เหมาะสม - สามารถพิสูจน์และทำซ้ำได้ 	<ul style="list-style-type: none"> - ต้องมีผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญอย่างมากในการสร้างแบบจำลองและในการคำนวณ

ที่มา : จากการศึกษาของผู้เขียน

2.4 ปัจจัยที่มีผลต่อการลักลอบนำเข้าสินค้า

จากการศึกษางานวิจัยที่ผ่านมา พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการลักลอบนำเข้าสินค้า ได้แก่ อัตราภาษี บทลงโทษหรือค่าปรับ ความน่าจะเป็นที่ผู้ประกอบการลักลอบนำเข้าสินค้าได้สำเร็จ และการสูญเสียชื่อเสียงในสังคม เป็นต้น ซึ่งนักวิจัยแต่ละคนได้ศึกษาปัจจัยเหล่านี้โดยมีวิธีการศึกษาที่แตกต่างกันไป ดังนี้

อัตรารภาษี เป็นปัจจัยที่สำคัญปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการลักลอบนำเข้าสินค้า และเป็นที่ยอมรับกันว่าเมื่ออัตรารภาษีของสินค้าชนิดหนึ่งเพิ่มสูงขึ้น จะทำให้มีการลักลอบนำเข้าสินค้าชนิดนั้นเพิ่มมากขึ้น ซึ่งในงานวิจัยของ Fisman and Wei (2001) ได้ทำการศึกษาถึงผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงอัตรารภาษีที่มีต่อการลักลอบหนีภาษีของสินค้าในประเทศจีน โดยใช้ข้อมูลจาก The United Nations Statistical Division และมีวิธีการศึกษาโดยการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression Analysis) โดยที่ตัวแปรตาม คือ ผลต่างระหว่างมูลค่า(ปริมาณ)การส่งออกสินค้าของฮ่องกงไปยังจีนกับมูลค่า(ปริมาณ)การนำเข้าสินค้าของจีนที่มาจากฮ่องกง ส่วนตัวแปรอิสระ คือ อัตรารภาษีนำเข้าของสินค้าชนิดนั้น อัตรารภาษีนำเข้าของสินค้าชนิดอื่นที่คล้ายกับสินค้าชนิดนั้น และสัดส่วนของสินค้าที่ได้รับการยกเว้นภาษีนำเข้า ผลการศึกษาพบว่า ในปี 2541 เมื่ออัตรารภาษีเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะทำให้มีการลักลอบหนีภาษีเพิ่มขึ้นร้อยละ 3 โดยที่ค่าความยืดหยุ่นของการลักลอบหนีภาษีจะมีมากขึ้นที่ระดับอัตรารภาษีที่สูงขึ้น และการลักลอบหนีภาษีของสินค้าชนิดหนึ่งจะมีความสัมพันธ์ในทางตรงกันข้ามกับอัตรารภาษีของสินค้าอีกชนิดหนึ่งที่มีลักษณะคล้ายกันมาก

ส่วนในงานวิจัยของ Stehr (2005) ที่ทำการศึกษาการหลีกเลี่ยงและการหลบหนีภาษีบุหรี่ในประเทศสหรัฐอเมริกาที่ใช้วิธีการศึกษาโดยการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุเหมือนกับงานวิจัยของ Fisman and Wei (2001) แต่ตัวแปรที่นำมาใช้ต่างกัน ซึ่ง Stehr (2005) มีตัวแปรที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ปริมาณการขายบุหรี่ที่ชำระภาษี การบริโภคบุหรี่ อัตรารภาษี ราคา อายุ ระดับการศึกษา และรายได้ เป็นต้น งานวิจัยนี้ได้ประมาณการหลีกเลี่ยงภาษี โดยพิจารณาว่าเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงอัตรารภาษีบุหรี่แล้ว จะทำให้อัตราการเปลี่ยนแปลงของการขายแตกต่างจากร้อยละการเปลี่ยนแปลงของการบริโภคเท่าไร Stehr (2005) ได้ศึกษาถึงปริมาณการขายและบริโภคบุหรี่ต่อหัวในรัฐต่างๆ และพบว่า เมื่ออัตรารภาษีบุหรี่เพิ่มขึ้น จะทำให้การบริโภคบุหรี่ลดลง ดังนั้นบุหรี่ที่ชำระภาษีถูกต้องตามกฎหมายจึงมีปริมาณการขายที่ลดลง สาเหตุที่ปริมาณการขายบุหรี่ที่ชำระภาษีถูกต้องตามกฎหมายลดลง สาเหตุหนึ่งก็มาจากการหลีกเลี่ยงภาษีที่มีมากขึ้น

ผลการศึกษาพบว่า ค่าความยืดหยุ่นของปริมาณการขายบุหรี่ที่ชำระภาษีถูกต้องตามกฎหมายต่อการเปลี่ยนแปลงของอัตราภาษี มีมากกว่าอย่างน้อยสองเท่าของค่าความยืดหยุ่นของการบริโภคบุหรี่ต่อการเปลี่ยนแปลงของอัตราภาษี นั่นคือ เมื่ออัตราภาษีบุหรี่เพิ่มขึ้น จะทำให้ปริมาณการขายบุหรี่ที่ชำระภาษีถูกต้องตามกฎหมายลดลงอย่างน้อยสองเท่าของการบริโภคบุหรี่ที่ลดลง ความต่างนี้ก็คือการหลีกเลี่ยงการชำระภาษีนั่นเอง และประมาณการได้ว่าระหว่างปี 2528-2544 ร้อยละ 9.6 ของการซื้อขายบุหรี่ไม่ได้มีการชำระภาษี อีกทั้งยังมีข้อเสนอแนะที่ว่าถ้ารัฐจะควบคุมการสูบบุหรี่อย่างจริงจัง รัฐจะต้องเพิ่มภาษีบุหรี่ให้สูงขึ้น พร้อมกับปรับนโยบายในการควบคุมการลักลอบและการหลีกเลี่ยงในรูปแบบอื่นๆ ให้มีประสิทธิภาพ หรือใช้นโยบายทางเลือกใหม่ เช่น การมีข้อจำกัดในการโฆษณาและข้อจำกัดในการสูบบุหรี่ เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยของ Tanzi (1980) และของ Clotfelter (1983) ที่ใช้การวิเคราะห์ทางเศรษฐมิติเกี่ยวกับอัตราภาษีเช่นกัน ซึ่งงานวิจัยของ Tanzi (1980) ศึกษาเกี่ยวกับเศรษฐกิจใต้ดินในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยใช้รูปแบบสมการทางเศรษฐมิติเฉพาะในการอธิบายถึงอัตราส่วนของปริมาณเงินที่ถือต่อปริมาณเงินทั้งหมด ซึ่งเป็นตัวบ่งบอกถึงการดำเนินธุรกิจในการลักลอบหนีภาษี รูปแบบสมการนี้เป็นฟังก์ชันของอัตราดอกเบี้ย สัดส่วนของค่าจ้างและเงินเดือนในรายได้ของแต่ละบุคคล รายได้ต่อคนและค่าเฉลี่ยของอัตราภาษี ผลการศึกษาพบว่า อัตราภาษีสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันกับปริมาณเงินที่ถือ นั่นคือ เมื่ออัตราภาษีเพิ่มสูงขึ้น จะทำให้มีปริมาณเงินที่ถือเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งเป็นการบ่งบอกถึงการดำเนินธุรกิจในการลักลอบหนีภาษีเพิ่มมากขึ้น เพราะในการลักลอบซื้อขายสินค้าหนีภาษี ควรจะมีการชำระเงินเป็นเงินสด เพื่อไม่ให้มีหลักฐานในการดำเนินธุรกิจผิดกฎหมาย จึงทำให้ต้องมีปริมาณเงินที่ถืออยู่เป็นจำนวนมาก ดังนั้นจึงเป็นการสนับสนุนข้อสังเกตที่ว่า การลักลอบซื้อขายสินค้าหนีภาษีจะเพิ่มมากขึ้น เมื่ออัตราภาษีหน่วยสุดท้ายเพิ่มสูงขึ้น

ส่วนงานวิจัยของ Clotfelter (1983) ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอัตราภาษีหน่วยสุดท้าย (Marginal tax rates) กับการหลบหนีการจ่ายภาษีเงินได้ โดยใช้ข้อมูลการจับภาษีของบุคคลธรรมดาที่ได้เก็บจริง จำนวน 47,000 ตัวอย่าง จากการสำรวจของ Taxpayer Compliance Measurement Program (TCMP) ประเทศสหรัฐอเมริกา ในปี 2512 และทำการศึกษาโดยการประมาณค่าบนพื้นฐานการวิเคราะห์ทางเศรษฐมิติ แบบ Tobit โดยที่ตัวแปรอิสระ คือ อัตราภาษีหน่วยสุดท้าย (Marginal tax rates) ค่าจ้างตามสัดส่วนของเงินได้รวมที่

ปรับปรุงแล้ว (AGI)⁴ อัตราดอกเบี้ยและผลประโยชน์ตามสัดส่วนของ AGI สถานภาพสมรส ช่วงอายุ (แบ่งเป็น 3 ช่วง คือ อายุ 30-44 ปี อายุ 45-64 ปี และมากกว่า 65 ปีขึ้นไป) และภาค (แบ่งเป็น 5 ภาค คือ ภาคตะวันออกเฉียงใต้ ภาคกลาง ภาคตะวันตกกลาง ภาคตะวันตกเฉียงใต้ และภาค ตะวันตก) ส่วนตัวแปรตาม คือ รายได้ที่ไม่ได้รายงาน (การหลบหนีการจ่ายภาษี) ของผู้เสียภาษี 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มนอกภาคธุรกิจ กลุ่มนอกภาคธุรกิจฟาร์ม และกลุ่มฟาร์ม ผลการศึกษาพบว่า อัตราภาษีหน่วยสุดท้ายมีความสัมพันธ์กับรายได้ที่ไม่ได้รายงาน (การหลบหนีการจ่ายภาษีเงินได้) อย่างมีนัยสำคัญและค่าความยืดหยุ่นของการหลบหนีการจ่ายภาษีเงินได้ต่ออัตราภาษีหน่วย สุดท้าย มีค่าเท่ากับ 0.7 ในทิศทางเดียวกัน นั่นคือ เมื่ออัตราภาษีหน่วยสุดท้ายเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะ ทำให้มีการหลบหนีการจ่ายภาษีเงินได้เพิ่มมากขึ้นถึงร้อยละ 0.7

รูปแบบสมการของ Clotfelter (1983) ที่นำมาใช้นี้ง่าย สำหรับการอธิบายถึง พฤติกรรมการหลบหนีภาษีได้อย่างเพียงพอ แต่วิธีการในการหลบหนีภาษีเงินได้ไม่เหมือนกับ วิธีการในการลักลอบนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศ ดังนั้นจึงไม่อาจนำรูปแบบสมการนี้มาใช้ นอกจากนี้เขาคควรนำอัตราภาษีมาพิจารณากับการบังคับของกฎหมาย ภาษีอย่างง่าย และการ รายงานข้อมูลต่างๆ ที่เป็นเครื่องมือที่ถูกต้องตามกฎหมายที่มีอิทธิพลต่อการหลบหนีภาษีด้วย

จะเห็นได้ว่า จากงานวิจัยที่ผ่านมาในการศึกษาปัจจัยเรื่องของอัตราภาษีที่มีผลต่อ การลักลอบนำเข้าสินค้ามักใช้วิธีการศึกษาโดยการวิเคราะห์ทางเศรษฐมิติ ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้ ที่ทำการศึกษาถึงผลของการปรับอัตราภาษีศุลกากรและภาษีสรรพสามิตที่มีต่อการลักลอบนำเข้า วิชา ก็จะใช้วิธีการวิเคราะห์ทางเศรษฐมิติ ในการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุคูณด้วยรูปแบบ สมการในงานวิจัยของ Fisman and Wei (2001) แต่มีการใช้ตัวแปรที่แตกต่างกันไป เพื่อให้ เหมาะสมกับสถานการณ์การลักลอบนำเข้าวิชาของไทย

ความน่าจะเป็นที่ผู้ประกอบการลักลอบนำเข้าสินค้าได้สำเร็จและระดับการลงโทษ เป็นปัจจัยที่สำคัญเช่นกันที่มีผลต่อการลักลอบนำเข้าสินค้า จากงานวิจัยที่ผ่านมาพบว่า มีวิธีการ ศึกษาโดยการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการที่ทำการลักลอบนำเข้าสินค้าและสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ที่ เกี่ยวข้องกับการลักลอบนำเข้า ซึ่งในการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการที่ทำการลักลอบนำเข้าสินค้า โดยตรงพบในงานวิจัยของ วิสุทธิ ธนกุลสมบัติ (2538) ที่ทำการศึกษการลักลอบนำเข้าหมูหรือจาก

⁴ เงินได้รวมที่ปรับปรุงแล้ว (Adjusted Gross Income : AGI) คำนวณจากเงินได้รวม (Gross Income) ลบด้วยรายจ่าย (Deduction) ที่เกี่ยวข้องกับประกอบการธุรกิจ รวมทั้งค่าเสื่อมราคา

ต่างประเทศ เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดการลักลอบนำเข้าบุหรี่ต่างประเทศ โดยทำการ สัมภาษณ์ผู้ค้าบุหรี่ที่ลักลอบนำเข้ามาจากต่างประเทศ จำนวน 5 ราย เพื่อให้ทราบข้อมูลมูลค่า บุหรี่ที่ลักลอบนำเข้ามาจากต่างประเทศ ค่าปรับและสินบนที่ผู้ค้าบุหรี่ยกจ่ายต้องจ่ายเงินไป ในรอบปี และอาศัยแนวความคิดทางเศรษฐศาสตร์ เรื่องการหลีกเลี่ยงภาษีและหลีกเลี่ยงเงินในการ ตัดสินใจของผู้ค้าบุหรี่ต่างประเทศว่าจะยอมเสียภาษีหรือจะยอมถูกปรับ ผลการศึกษาพบว่า ผู้ค้า บุหรี่ต่างประเทศตัดสินใจที่จะเสียภาษีหรือลักลอบนำเข้าบุหรี่ยกจ่าย ขึ้นอยู่กับอัตราภาษี ค่าปรับ และความน่าจะเป็นที่จะถูกปรับและเสียสินบน นั่นคือ ถ้ารัฐบาลมีนโยบายเก็บภาษีหรือต่อของไม่ เกิน 5.66 บาท ผู้ค้าบุหรี่ยกจ่ายดีเสียภาษี แต่ถ้าภาษีหรือต่อของเกิน 5.66 บาท จะทำให้ผู้ค้าบุหรี่ยก จ่ายลักลอบนำเข้า ส่วนค่าปรับของบุหรี่ต่อของ พบว่า ถ้าค่าปรับบุหรี่ต่อของสูงกว่า 859.19 บาท ผู้ค้า บุหรี่จะยอมเสียภาษี แต่ถ้าค่าปรับบุหรี่ต่อของต่ำกว่า 859.19 บาท จะทำให้ผู้ค้าบุหรี่ยกจ่ายไม่ยอมเสีย ภาษี และจะทำให้มีการลักลอบขายบุหรี่หนีภาษีเพิ่มมากขึ้น สำหรับความน่าจะเป็นที่จะถูกปรับ และเสียสินบนมีค่าเท่ากับร้อยละ 2.095 และถ้ารัฐบาลเพิ่มความเข้มงวดในการตรวจจับ ไม่ว่าจะ เพิ่มงบประมาณ เพิ่มกำลังคน เพิ่มความถี่ในการออกตรวจจับ เพิ่มอุปกรณ์ต่างๆ ในการตรวจจับ ให้มากขึ้น เป็น 3 เท่าของที่เป็นอยู่เดิม ก็จะสามารถทำให้ผู้ค้าบุหรี่ยกจ่ายไม่เสี่ยงที่จะทำการลักลอบ นำเข้าบุหรี่อีกต่อไป

สำหรับงานวิจัยที่ใช้วิธีการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการลักลอบสินค้า คือ งานวิจัยของ ทานตะวัน มโนรมย์ (2544) ที่ทำการศึกษารื่องการลักลอบทำการค้าชายแดนไทย- สหราชอาณาจักรประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) กรณีศึกษา 3 จังหวัดภาคเหนือตอนบน (เชียงใหม่ พะเยา และน่าน) นอกจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องแล้ว ยังได้มีการเก็บ รวบรวมข้อมูลภาคสนาม ผลการศึกษาพบว่า ลักษณะของการค้าชายแดนระหว่างสองประเทศนั้น แตกต่างไปตามขนาดของผู้ประกอบการ โดยผู้ประกอบการรายใหญ่ส่งออกวัสดุก่อสร้าง และ นำเข้าไม้แปรรูปเป็นส่วนใหญ่ ส่วนผู้ประกอบการรายย่อยส่งออกสินค้าอุปโภคบริโภค และนำเข้า ผ้าทอ สินค้าเกษตรกรรม และของป่า ส่วนการประมาณการมูลค่าการค้าชายแดนระบบตามแนว ชายแดนไทย-สปป.ลาว ใน 3 จังหวัดดังกล่าว พบว่า โดยเฉลี่ยแล้วสัดส่วนมูลค่าการค้าที่ไม่ผ่าน พิธีการทางศุลกากร มีค่าตั้งแต่ 0.20-2.02 เท่าของมูลค่าการค้าที่ผ่านพิธีการทางศุลกากร ซึ่ง ส่วนใหญ่เป็นการลักลอบทางด้านการส่งออกจากไทยไปสปป.ลาว นอกจากนี้ยังพบว่า การ ลักลอบที่จุดผ่อนปรนนั้นจะมีสัดส่วนมากกว่าการลักลอบที่จุดผ่านแดนถาวร

ซึ่งวิธีการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการที่ทำการลักลอบนำเข้าสินค้าโดยตรงนั้น เป็น วิธีการหนึ่งที่ทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริง และเป็นวิธีการศึกษาที่ง่ายสำหรับ วิสุทธิ์ ธนกุลสมบัติ

(2538) ที่ทำการศึกษาศึกษาการลักลอบนำเข้าบุหรี่ เพราะเขาเป็นนายตรวจสรรพสามิตที่กองป้องกันและปราบปราม กรมสรรพสามิต ทำให้หาข้อมูลได้ง่าย แต่วิธีนี้เป็นการยากสำหรับประชาชนทั่วไป รวมทั้งนักวิจัยเองที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในการลักลอบนำเข้าสินค้า ดังนั้นในการศึกษาความน่าจะเป็นที่ผู้ประกอบการลักลอบนำเข้าสุราได้สำเร็จและระดับการลงโทษที่มีผลต่อการลักลอบนำเข้าสุรา ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เจ้าหน้าที่ฝ่ายป้องกันและปราบปราม กรมสรรพสามิต ที่ทราบเรื่องการลักลอบนำเข้าสุราเป็นอย่างดี เจ้าหน้าที่กรมศุลกากร อดีตอธิบดีกรมศุลกากร และผู้บริหารของบริษัทที่นำเข้าสุราต่างประเทศ เป็นต้น แทนผู้ประกอบการที่ทำการลักลอบนำเข้าสุรา เพื่อสื่อถึงแนวโน้มของปัจจัยเหล่านี้และปัจจัยเหล่านี้จะส่งผลให้ผู้ประกอบการทำการลักลอบนำเข้าสุรามากขึ้นหรือไม่

จากงานวิจัยข้างต้น สรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการลักลอบนำเข้าสินค้า มีดังนี้

1. อัตราภาษี นั่นคือ ถ้าอัตราภาษีเพิ่มขึ้น จะทำให้มีการลักลอบนำเข้าสินค้ามากขึ้น
2. บทลงโทษ ได้แก่ ค่าปรับ นั่นคือ ถ้าค่าปรับในการลักลอบหนีภาษีต่ำหรือต่ำกว่าอัตราภาษีที่ถูกจัดเก็บ จะทำให้มีการลักลอบนำเข้าสินค้ามากขึ้น
3. ความน่าจะเป็นที่ผู้ประกอบการลักลอบนำเข้าสินค้าได้สำเร็จ นั่นคือ ถ้ารัฐบาลเพิ่มความเข้มงวดในการตรวจจับ ไม่ว่าจะเพิ่มงบประมาณ เพิ่มกำลังคน เพิ่มความถี่ในการออกตรวจจับ เพิ่มอุปกรณ์ต่างๆ ในการตรวจจับให้มากขึ้น จะทำให้ความน่าจะเป็นที่ผู้ประกอบการลักลอบนำเข้าสินค้าได้สำเร็จมีน้อย ส่งผลให้การลักลอบนำเข้าสินค้านั้นน้อยลง